Ali Safiy yozgan barcha asarlariyu o‘zining ongli ijtimoiy-siyosiy faoliyatida adolat, ijtimoiy hamkorlik, insonparvarlik, tinchliksevarlik, dinlararo bag‘rikenglik kabi umuminsoniy g‘oyalarga amal qilgan va bu g‘oyalar hozirgi ijtimoiy taraqqiyotning asosiy tamoyillari sifatida amal qilmoqda. Bu esa Ali Safiy ijtimoiy-siyosiy qarashlarining ahamiyati davrlar o‘tgani sari oshib borishidan dalolat beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati (References):

(1). Ziyoev H. Buyuk Amir Temur saltanati va uning taqdiri. T., “Ma’naviyat”, 2008, 99–111-betlar.

(2). Hasanxoja Nisoriy. Muzakkiri ahbob (Do‘stlar yodnomasi). Tazkira. Fors tilidan Ismoil Bekjon tarjimasi. T., A.Qodiriy nomidagi Xalq merosi nashriyoti, 1993, 96-bet.

(3). Faxruddin Ali Safiy. Rashahotu aynil-hayot (Obihayot tomchilari). T., Abu Ali ibn Sino, 2004, 118-bet.

(4). Али Сафи. Занимательные рассказы. М., “Comil”, 1991, с. 40.

(5). Faxriddin Ali Safiy. Latofatnoma. 64-bet.

Xudayberdiyev Asomiddin (Toshkent davlat Tibbiyot universiteti dotsenti, f.f.f.d. (PhD); e-mail: manaviyat@tashpmi.uz)

UZLUKSIZ TA’LIM VA AXBOROT SOHASIDAGI ISLOHOTLAR UYG‘UNLIGI

Annotatsiya. *Mazkur maqolada uzluksiz ta’lim tizimidagi yangilanishlar va axborot-kommunikatsiya sohasidagi o‘zgarishlarning o‘zaro bog‘liqligi ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan.*

Kalit so‘zlar: *uzluksiz ta’lim, raqamli transformatsiya, axborot madaniyati, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, yoshlar tarbiyasi, axborot xavfsizligi.*

ВЗАИМОСВЯЗЬ ИННОВАЦИЙ В СИСТЕМЕ НЕПРЕРЫВНОГО ОБРАЗОВАПНИЯ И ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННОЙ СФЕРЕ

Аннотация. *В статье дается научно-теоретический анализ взаимосвязи инноваций в системе непрерывного образования и изменений в информационно-коммуникационной сфере.*

Ключевые слова: *непрерывное образование, цифровая трансформация, информационная культура, информационно-коммуникационные технологии (ИКТ), воспитание молодежи, информационная безопасность.*

THE INTEGRATION OF REFORMS IN CONTINUOUS EDUCATION AND THE INFORMATION SECTOR

Annotation. *The article analyzes a scientific and theoretical point of the relationship between updates in the system of continuous education and changes in the field of information and communication.*

Key words: *continuous education, digital transformation, information culture, information and communication technologies, youth education, information security.*

Kirish. XXI asrda jamiyat taraqqiyotining asosiy omili – bu bilim, axborot va innovatsiya hisoblanadi. Shu boisdan dunyoning ko‘plab davlatlari kabi O‘zbekistonda ham uzluksiz ta’lim tizimi va axborot sohasini modernizatsiya qilish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylangan. Bu ikki yo‘nalishda amalga oshirilayotgan islohotlarning o‘zaro uyg‘unlashib borishi esa yangi avlodning raqobatbardoshlik salohiyatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bugungi kunda ta’lim sifati va axborot muhitini takomillashtirish jamiyatning barqaror rivojlanishi, iqtisodiy o‘sish sur’atlarini jadallashtirish, yoshlarning intellektual salohiyatini oshirishda hal qiluvchi omil sifatida qaralmoqda. Shu boisdan mamlakatimizda ta’lim tizimini xalqaro standartlar darajasiga ko‘tarish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng tatbiq etish, raqamli transformatsiya jarayonlarini chuqurlashtirish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili (Literature review). Axborotlashuv jarayonining kuchayishi bir tomondan inson faoliyatini soddalashtirish, ochiqlik va shaffoflikni ta’minlash imkonini yaratgan bo‘lsa, boshqa tomondan, u global miqyosda raqobatbardoshlik, axborot xavfsizligi, axborot madaniyati va raqamli tengsizlik kabi muammolarni ham yuzaga keltirdi. Ayniqsa, yosh avlodning axborot oqimi ostida to‘g‘ri yo‘nalishda rivojlanishi, axborotni tanqidiy tahlil qilish ko‘nikmalarini shakllantirishi va axloqiy-me’yoriy mezonlarga asoslangan axborot iste’molchisi sifatida kamol topishi dolzarb masalaga aylandi. Shu sababli, mamlakatimizda axborotlashuv jarayonini chuqur o‘rganish, uni uzluksiz ta’lim tizimi bilan uyg‘unlashtirish, bu jarayonning nazariy, metodologik va amaliy asoslarini ishlab chiqish strategik ahamiyat kasb etmoqda.

Tadqiqot metodologiyasi (Research Methodology). Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida har bir davlat, xususan, O‘zbekiston uchun ham, axborot jamiyatining faol subyekti bo‘lish, axborot resurslarini mustaqil va samarali boshqara oladigan fuqarolarni tayyorlash taraqqiyotning ustuvor

shartlaridan biri hisoblanadi. Shu ma'noda, axborotlashuv jarayonining mohiyatini, rivojlanish bosqichlarini, zamonaviy tendensiyalarini va uzluksiz ta'lim bilan uzviy bog'liqligini chuqur o'rganish bugungi kunning dolzarb ilmiy-amaliy masalalaridan biri bo'lib qolmoqda.

O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilgan chuqur islohotlar milliy davlatchilikni mustahkamlash, bozor iqtisodiyoti tamoyillarini joriy etish, demokratik jamiyat qurish yo'lidagi ustuvor vazifalarni hal qilishga qaratildi. Bu jarayonlar, ayniqsa, ta'lim tizimi va axborot sohasida tub o'zgarishlar olib kelgan ijtimoiy-siyosiy, madaniy-texnologik yangilanishlar bilan birga kechdi. Mazkur ikki yo'nalish – uzluksiz ta'lim va axborot sohasi – bir-biridan ajralmas, o'zaro uyg'unlikda rivojlanadigan tizim sifatida shakllandi.

Uzluksiz ta'lim maktabgacha ta'lim-tarbiyadan boshlanib, umumiy o'rta va o'rta maxsus ta'lim, professional ta'lim, oliy ta'lim, oliy ta'limdan keyingi ta'lim hamda kadrlar malakasini oshirish va qayta tayyorlash kabi bosqichlarni o'z ichiga oladigan yaxlit ta'lim tizimidir. Ushbu tizimning asosiy maqsadi - insonning butun umri davomida bilim va ko'nikmalarini yangilab borishini ta'minlash, uning mehnat bozoridagi raqobatbardoshligini oshirish va intellektual salohiyatini rivojlantirishdan iborat.

O'zbekiston Respublikasi 1991-yilda davlat mustaqilligiga erishgach, jamiyat hayotining barcha sohalarida tub islohotlar boshlanib, milliy taraqqiyotning yangi asoslari shakllantirildi. Ayniqsa, ta'lim, ma'naviyat va axborot sohalari yangicha mafkura va qadriyatlar asosida rivojlantirila boshladi. Shu bois 1991–2000-yillar oralig'i O'zbekistonda uzluksiz ta'lim va axborot siyosatining poydevori qo'yilgan tarixiy davr sifatida baholanadi. Bu bosqich o'ziga xos ravishda milliy qadriyatlarni tiklash, jahonda ro'y berayotgan axborotlashuv jarayoniga ehtiyotkorona kirib borish, yangi jamiyat modeliga mos uzluksiz ta'lim tizimini shakllantirish bilan ajralib turadi.

O'zbekiston Respublikasida mustaqillikdan keyingi ta'lim va axborot sohasidagi taraqqiyot shartli ravishda bosqichlarga ajratiladi. 2000–2016-yillar oralig'i raqamli asrga moslashish davri bo'lib, mazkur bosqichda ta'lim tizimini va axborot makonini zamon talablari asosida raqamlashtirish, modernizatsiya qilishga qaratilgan chuqur islohotlar амалга оширилди. Bu davr axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT)ning ommalashuvi, internet tarmog'ining kengayishi, raqamli vositalarning ijtimoiy hayotga tobora chuqurroq kirib borishi bilan ajralib turadi. Raqamli infratuzilmaning bosqichma-bosqich rivojlanishi, davlat va jamият boshqaruvida elektron platformalarning joriy etilishi, ta'limda axborot texnologiyalaridan foydalanishga yo'naltirilgan huquqiy asoslar yaratilgani bu bosqichning asosiy jihatlaridan hisoblanadi. Ta'lim tashkilotlarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini (AKT) joriy etish kengaydi, o'quv dasturlariga kompyuter savodxonligi, axborot madaniyati kabi fanlar kiritildi, elektron darsliklar, elektron kutubxonalar va masofaviy ta'lim platformalaridan foydalanish boshlandi.

XXI asr insoniyat taraqqiyotining butunlay yangi bosqichiga – raqamli transformatsiya va innovatsiyalar davriga qadam qo'ydi. Bu davr axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining жадал rivojlanishi, sun'iy intellekt, raqamli platformalar, internet tarmoqlari va avtomatlashtirish tizimlarining joriy etilishi bilan tavsiflanadi. Ushbu o'zgarishlar jamiyat hayotining barcha jabhalari – ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, madaniy va ayniqsa ta'lim sohasini tubdan o'zgartirdi.

Raqamli transformatsiya bu jamiyatda raqamli texnologiyalar asosida faoliyat yuritish uslublari, boshqaruv tizimi, axborot oqimlari va aloqa vositalarini sifat jihatdan yangilash, takomillashtirish, ularni ilg'or texnologiyalar asosida raqamlashtirish jarayonidir. Bu jarayon nafaqat texnologik yangilanish, balki tafakkur, ish yuritish, muloqot va ijtimoiy munosabatlarning ham yangicha yo'nalishda rivojlanishiga olib keladi.

Rivojlangan axborot muhitida yoshlar axborotdan to'g'ri foydalanish, tanlash, saralash va tahlil qilish madaniyatiga ega bo'lishi zarur bo'lib qoldi.

Tahlil va natijalar (Analysis and results). O'zbekistonda uzluksiz ta'limning barcha bo'g'inlarida axborot texnologiyalarining qo'llanilishi tobora kengaymoqda.

Axborot madaniyatiga ega, texnologik tafakkurli, raqamli savodxon yoshlarni tarbiyalash – uzluksiz ta'limning muhim vazifasiga aylangan. Uzluksiz ta'lim tizimi va axborot sohasidagi islohotlar o'rtasidagi uyg'unlik bu ikki sohaning o'zaro bog'liqligi, bir-birini rivojlantirishdagi muhim o'rni orqali namoyon bo'ladi. Mustaqillik yillarida bu sohalarda olib borilgan islohotlar O'zbekistonning raqamli jamiyat sari dadil qadam tashlashiga zamin yaratdi.

Ta'limdagi islohotlar axborot infratuzilmasining rivojiga, axborotga bo'lgan talabning ortishiga olib keldi. Maktablar, kollejlar, oliy ta'lim tashkilotlari internet tarmog'iga ulandi, elektron kutubxonalar, raqamli darsliklar va masofaviy ta'lim tizimlari vujudga keldi. Ayniqsa, 2000-yillar oxiri va 2010-yillar boshlarida raqamli texnologiyalarning keng tarqalishi ta'lim tashkilotlarining funksional imkoniyatlarini oshir-

di. Bu esa, o‘z navbatida, yoshlarning axborot madaniyati, texnologik tafakkuri va axborotga nisbatan ongli munosabatini shakllantirish zaruratini keltirib chiqardi.

Uzluksiz ta’lim va axborot sohalari o‘rtasidagi uyg‘unligi quyidagi jihatlar orqali namoyon bo‘ladi:

1. Ta’lim tizimi axborot texnologiyalariga ehtiyoj tug‘diradi, bu esa AKTni rivojlantirishga turtki beradi.

2. Axborot texnologiyalari esa ta’lim jarayonining mazmunini, shaklini va uslubini o‘zgartiradi – masofaviy, onlayn va aralash (gibrid) ta’lim modellari paydo bo‘ladi.

3. Axborot texnologiyalarining joriy qilinishi bilan ta’lim mazmuniga axborot madaniyati, raqamli savodxonlik, kiberxavfsizlik kabi yangi fanlar kiritiladi.

4. Har bir bosqichda ta’lim olish jarayonida axborotga ishlov berish, uni tanlash, tahlil qilish, baholash va undan samarali foydalanish bo‘yicha kompetensiyalarni rivojlantirish zarurati kuchayadi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-farmoni bilan tasdiqlangan “Raqamli O‘zbekiston –2030” strategiyasi iqtisodiyot tarmoqlari, ijtimoiy soha va davlat boshqaruvi tizimi, shuningdek, ta’lim tizimini raqamlashtirish keskin jadallashdi, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari davlat siyosatining asosiy ustuvor yo‘nalishiga aylandi. Ushbu strategiyada ta’lim sohasining raqamlashtirilishi, masofaviy ta’lim imkoniyatlarini kengaytirish, har bir fuqaroga axborot resurslaridan foydalanish huquqini ta’minlash kabi qator masalalar nazarda tutildi.

O‘zbekistonda mustaqillik yillarida amalga oshirilgan uzluksiz ta’lim tizimi va axborot sohasidagi islohotlar o‘zaro uzviy bog‘liq bo‘lib, birining rivojlanishi ikkinchisining takomillashuviga xizmat qilmoqda. Bu ikki sohaning dialektik aloqasi zamonaviy raqamli jamiyatning shakllanishida hal qiluvchi o‘rin tutmoqda. Kelgusida bu sohalar bo‘yicha olib boriladigan strategik islohotlar mamlakatning intellektual salohiyatini oshirish, raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish hamda jahon maydonida munosib o‘rin egallashida muhim omil bo‘lib qoladi.

Yuqorida ta’kidlanganidek, uzluksiz ta’lim va axborot sohasining dialektik aloqasi bugungi kunda yanada murakkablashib, ko‘p qatlamli ijtimoiy va texnologik omillar bilan boyimoqda. Bu jarayonni tahlil qilishda quyidagi asosiy yo‘nalishlarga e’tibor qaratish lozim:

–axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining uzluksiz ta’limdagi integratsiyasi:

–yoshlar axborot madaniyati va raqamli etikani shakllantirishda uzluksiz ta’limning roli;

–ilm-fan, ta’lim va ishlab chiqarish integratsiyasida axborot texnologiyalarining vositachilik roli;

–huquqiy-me’yoriy asoslarning takomillashtirilishi.

Uzluksiz ta’lim va axborot texnologiyalarining o‘zaro uyg‘un rivojlanishi qonunchilikka muvofiq amalga oshirilishi zarur. Bugungi kunda quyidagi qonunlar va qarorlar ushbu yo‘nalishda muhim asos bo‘lib xizmat qilmoqda: “Ta’lim to‘g‘risida”gi qonun (yangi tahriri), “Axborotlashtirish to‘g‘risida”gi qonun, “Elektron hukumat”, “Elektron ta’lim” konsepsiyalari hamda O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining tegishli farmon va qarorlari. Biroq AKT vositasida ta’lim olishda bolalar va yoshlarni himoya qilish, shaxsiy ma’lumotlar maxfiyligini ta’minlash, sun’iy intellekt asosidagi texnologiyalarni etika va qonun doirasida qo‘llash kabi yangi muammolar yuzaga chiqmoqda. Bu esa mavjud qonunchilikka doimiy ravishda o‘zgartirishlar va qo‘shimchalar kiritishni taqozo etadi.

Xulosa va takliflar (Conclusion/Recommendations). Mamlakatimiz aholisining katta qismini yoshlar tashkil etar ekan, ularning axborotni tanlash, tahlil qilish, ma’lumotni ijtimoiy tarmoqlarda va boshqa platformalarda to‘g‘ri uzatish, uni baholash va undan foydali maqsadlarda foydalanish madaniyatini shakllantirish bugungi kunning ustuvor vazifasidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati (References):

(1). O‘zbekiston Respublikasining «O‘zbekiston Respublikasida yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida»gi qonuni. 14.09.2016.

(2). O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning «30 iyun – Yoshlar kuni» munosabati bilan 30.06.2023-yil O‘zbekiston yoshlariga bayram tabrigidan.

(3). Sholte J. Rethinkind Globalizition. London, 2000, p. 14.

(4). Абдуллаева М.Н., Покачалов Г. Философские проблемы методологии науки. Т., 2006, с. 37.

(5). Роузентал Ф. Торжество знания. М., 1978, с. 235.

(6). Чирченко О.Н. Информационные аспекты компьютеризации. М., 1989, с. 8.

(7). Худайбердиев А.К. Духовно-нравственные факторы охватывают безопасность в условиях глобализации. “Молодой ученый”, 2014, №.6, с. 875–879.

(8). Худайбердиев А.К., Одилова Д.Б. Процессы глобальной и информационной базы. “Научный аспект”, 2016, №.1, с. 76–79.

(9). Xudayberdiyev A.K. Globallashuv sharoitida O‘zbekistonda yoshlarga oid davlat siyosatining ijtimoiy-huquqiy jihatlari. Международный научный журнал “Интернаука”, 2017, №.2 (2), с. 181–183.

(10). Худайбердиев А.К. Узбекистан: проблемы защиты молодежи от вредной информации в условиях глобализации (социально-философский анализ). “Россия и мусульманский мир”, 2019, №.3, с. 36–41.

(11). Xudayberdiyev A. Yangilanayotgan O‘zbekistonda yoshlarga oid davlat siyosati qat’iyat bilan davom ettirilmoqda. Eurasian Journal of Academic Research. 2022, t. 2, №.12, c. 912–918.

(12). Rasulovich T.S., Kurbankulovich K.A., Jamoliddinovna K.M., Samadovich T.K., Tulkinovich S.K. (2022), Forms and Characteristics of Virtual Spiritual Threats. Telematique, 7146–7155.

Matchanova Barno (falsafa fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Ijtimoiy-ma’naviy tadqiqotlar instituti mustaqil tadqiqotchisi)

SHARQ VA G‘ARB FALSAFASIDA MILLIY O‘ZLIK VA UNIVERSALLIK: MODERNIZATSIYA JARAYONIDAGI ZIDDIYATLAR

Annotatsiya. *Ushbu maqolada Sharq va G‘arb falsafasida milliylik va universalizm tushunchalarining shakllanishi hamda ularning modernizatsiya va globallashuv jarayonidagi qarama-qarshiliklari tahlil qilinadi. Tadqiqotda Sharq falsafasining axloqiy-ma’naviy qadriyatlarga, madaniy an’analarga tayanishi va G‘arb falsafasining ratsionalizm hamda umuminsoniy qonuniyatlarga asoslanganligi qiyosiy jihatdan yoritiladi. Shuningdek, milliy o‘zlikni saqlash va universal qadriyatlarni qabul qilish o‘rtasidagi muvozanat muammosi, uning jamiyat barqarorligi, yoshlar ongiga ta’siri va ma’naviy xavfsizlik bilan bog‘liq jihatlari ochib beriladi. Maqola modernizatsiya jarayonida milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg‘unlashtirish zaruratini falsafiy jihatdan asoslashga qaratilgan.*

Kalit so‘zlar: *Sharq falsafasi, G‘arb falsafasi, milliylik, universalizm, modernizatsiya, globallashuv, ma’naviy qadriyatlar, milliy o‘zlik, falsafiy tafakkur, axloq.*

НАЦИОНАЛЬНАЯ ИДЕНТИЧНОСТЬ И УНИВЕРСАЛИЗМ В ВОСТОЧНОЙ И ЗАПАДНОЙ ФИЛОСОФИИ: ПРОТИВОРЕЧИЯ В ПРОЦЕССЕ МОДЕРНИЗАЦИИ

Аннотация. *В данной статье анализируется формирование понятий национальной идентичности и универсализма в восточной и западной философии, а также рассматриваются их противоречия в контексте модернизации и глобализации. В исследовании проводится сравнительный анализ восточной философии, основанной на нравственных, духовных ценностях и культурных традициях, и западной философии, акцентирующей внимание на рационализме и универсальных принципах. Особое внимание уделяется проблеме соотношения национальной идентичности и универсальных ценностей, а также их влиянию на социальную стабильность, сознание молодежи и духовную безопасность. Целью статьи является философское обоснование необходимости гармонизации национального наследия с общечеловеческими ценностями в процессе модернизации.*

Ключевые слова: *восточная философия, западная философия, национальная идентичность, универсализм, модернизация, глобализация, духовные ценности, культурная идентичность, философское мышление, этика.*

NATIONAL IDENTITY AND UNIVERSALISM IN EASTERN AND WESTERN PHILOSOPHY: CONTRADICTIONS IN THE PROCESS OF MODERNIZATION

Annotation. *This article analyzes the formation of the concepts of national identity and universalism in Eastern and Western philosophy and examines their contradictions in the context of modernization and globalization. The study provides a comparative analysis of Eastern philosophy, which is based on moral, spiritual values and cultural traditions, and Western philosophy, which emphasizes rationalism and universal principles. Special attention is paid to the problem of balancing national identity and universal values, as well as its impact on social stability, youth consciousness, and spiritual security. The article aims to philosophically justify the necessity of harmonizing national heritage with universal human values in the process of modernization.*

Keywords. *Eastern philosophy, Western philosophy, national identity, universalism, modernization, globalization, spiritual values, cultural identity, philosophical thinking, ethics.*

Kirish (Introduction). Hozirgi kunda O‘zbekiston hamda dunyoning boshqa davlatlari globallashuv jarayonlaridan o‘tayotgan bir davrda, mamlakatda turli geosiyosiy va geostrategik tendensiyalar aholining, xususan yoshlar hayoti va ongiga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Bu jarayon nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy va ma’naviy sohalarda ham davlatning ichki va tashqi kuchlari orqali turli tahdid va xavf-xatarlarning yuzaga kelishini taqozo qilmoqda. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning ta’kidlashicha, “Bugun dunyoda keskin raqobat va manfaatlar to‘qnashuvi kuchaymoqda. Insoniyat uchun yangi im-